

Л.М. Янчева, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

Н.С.Акімова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інновації все більше впливають на розвиток національних економік і суспільства, однак вважаються «розмитим» поняттям для їх обліку та вимірювання. Саме тому спільнотою експертів ОЕСР були розроблені методичні вказівки щодо збору, звітності й використання даних в сфері інновацій, відомі як Керівництво Осло [1, с.3].

Даний документ визнається добровільним міжнародним стандартом. Він надає загальні статистичні рекомендації відносно спостережень і аналізу інноваційної діяльності, її впливу на економічне зростання [2, с. 170].

Комплексне забезпечення управління інноваційною діяльністю повинно містити нормативно-правове, методичне, фінансове, кадрове та інформаційне забезпечення. Найбільш значущим фактором у системі інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю має обліково-аналітична інформація.

Прийняття управлінських рішень щодо розробок та впровадження інновацій здійснюється на підставі повної, правдивої та достовірної інформації, яка надається системою бухгалтерського обліку [3, с. 146].

У цих умовах для залучення інвесторів важливо оперативно відстежувати результативність інновацій за даними бухгалтерського обліку та публічної фінансової звітності. У цьому процесі важлива роль фінансово-господарського контролю інновацій. Фінансово-господарський контроль інновацій - це система спостереження та перевірки інноваційної діяльності, що проводяться компетентними суб'єктами для забезпечення оцінки ефективності та ризиків цієї діяльності, достовірності відображення здійснюваних операцій в обліку та звітності, їх відповідності законодавству та внутрішнім документам організації, збереження активів та виконання зобов'язань.

На наш погляд, поряд з фінансово-господарським контролем інновацій невід'ємна роль ефективності реалізації інноваційних проектів належить управлінському контролю. У процесі контролю формується інформація, яка допомагає виявляти відхилення від намічених показників, а в процесі управління здійснюються дії щодо усунення відхилень і досягнення встановлених цілей. Так управлінський контроль включає дві функції: обліково-інформаційну та коригуючу (управлінську).

Зважаючи на це, для управління бізнесом питання ведення обліку та проведення контролю інноваційної діяльності потребують більш глибокого теоретичного та методологічного осмислення.

Система інформаційного забезпечення та система контролю не можуть

бути побудовані незалежно один від одного, вони залежать один від одного змістовно, оскільки дані системи обліку використовують у системі контролю.

Контроль інноваційної діяльності, на наш погляд, не може проводитися лише в рамках традиційних методик контролю у зв'язку з тим, що важко прогнозувати інновації, у тому числі витрати, пов'язані з ними, і, відповідно, оцінювати ризики як довкілля, так і внутрішні ризики, пов'язані із здійсненням НДДКР. Кожен проект унікальний і вимагає спеціальної методикою контролю, яка б простежувала виконання встановлених контрольних показників для інноваційного проекту. Вибір напрямів контролю безпосередньо залежить від виду, способу та сфери реалізації інноваційного проекту. При виборі виду контролю інноваційної діяльності необхідно керуватися критерієм «витрати – вигоди».

Важливим фактором при виборі інноваційного проекту є період, протягом якого буде відшкодовано понесені витрати, та час, необхідний для отримання розрахункового прибутку. Одним із методів оцінки є метод визначення терміну окупності інвестицій.

Термін окупності визначається підрахунком числа років, протягом яких інвестиції будуть погашені за рахунок отриманого доходу. Якщо грошові доходи надходять за роками нерівномірно, то термін окупності дорівнює періоду часу, протягом якого кумулятивний дохід перевищить величину інвестицій. Метод розрахунку терміну окупності притаманний для ранжування інвестиційних проектів з різними термінами окупності.

На наш погляд, контроль показників ефективності інноваційного проекту та розрахунок термінів їхньої окупності доцільно проводити в рамках попереднього контролю. Попередній контроль інноваційних проектів є експертизою відбору проектів, який має передбачати три рівні.

Перший рівень - попередній розгляд проекту, на якому здійснюється відбір проектів і складається мотивовані висновки щодо відхилених проектів. На другому рівні експертизи встановлюється рейтинг інноваційного проекту. Рейтинг проекту (R) розраховується за формулою:

$$R = r_1 + r_2, \quad (1)$$

де оцінка r_1 - враховує наукову цінність проекту;

оцінка r_2 - враховує реальність виконання проекту вчасно.

Показник r_1 оцінює ймовірність того, що виконання проекту може призвести: до нових принципових результатів; забезпечити суттєве просування у межах цього напрямку; вплинути на прогрес у цій чи суміжній науковій галузі. Показник r_2 враховує: науковий рівень керівника та потенціал очолюваного ним колективу; науковий доробок та публікації по темі; інформаційне, лабораторне та матеріальне забезпечення проекту; коректність розподілу задачі за етапами, результатами та термінами роботи. Експерт оформляє анкету, у якій обґрунтовуються відповідні оцінки.

На третьому рівні дається висновок щодо проекту та приймається рішення про фінансування.

Попередній контроль дозволить оцінити вигідність здійснення інноваційних проектів шляхом зіставлення запланованих витрат та очікуваних доходів, у тому числі дисконтованих. У цьому випадку основними показниками, які використовуються для розрахунків ефективності інноваційних проектів, є: індекс прибутковості витрат дисконтований; індекс прибутковості інвестицій дисконтований; внутрішня норма рентабельності; дисконтований термін окупності. Основний алгоритм розрахунків показників за даною методикою наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Порядок розрахунку показників ефективності інноваційних проектів

Показники	Формула розрахунку	Пояснення
Внутрішня норма повернення капітальних вкладень	$\sum_{t=tn}^{IK} \frac{NPV_t}{(1+IRR)^{(t-tn)}} = 0$	NPV - потік готівки у поточних цінах IRR - внутрішня норма повернення капітальних вкладень tK - останній рік розрахунку
Індекс прибутковості інвестицій	$PI = 1 + \frac{\sum_{t=tn}^{IK} \frac{NPV_t}{(1+d)^{(t-tn)}}}{\sum_{t=tn}^{IK} \frac{KV_t}{(1+d)^{(t-tn)}}$	KV — капітальні вкладення d - коефіцієнт дисконтування
Індекс прибутковості дисконтованих витрат	$Bcs = \frac{\sum_{t=tn}^{IK} \frac{P_t}{(1+d)^{(t-tn)}}}{\sum_{t=tn}^{IK} \frac{O_t}{(1+d)^{(t-tn)}}$	P _t -притоки грошових коштів O _t - відтоки грошових коштів
Строк окупності капітальних вкладень	$\sum_{t=tn}^{Tox} \frac{NPV_t}{(1+d)^{(t-tn)}}$	Ток - строк окупності

Таким чином, запропонована методика проведення контролю інноваційної діяльності включає декілька напрямків контролю виконання кошторису витрат, кошторису доходів та витрат окремих інноваційних проектів, контроль джерел фінансування інноваційних проектів, а також контроль показників ефективності інноваційних проектів. Вибір одного з напрямків контролю залежить від виду, способу та сфери реалізації інноваційного проекту та від того, які показники виконання інноваційного проекту необхідно контролювати та інших факторів.

Інформаційні джерела

1. OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities / 4th Edition, 2018. OECD Publishing, Paris/ Eurostat, Luxembourg. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
2. Корват О. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2024. № 2 (46). С. 169–178. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2\(46\)](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46))
3. Король Г.О., Извєкова І. М., Єр'оміна О.Л. Методичні підходи до обліку і аудиту інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2018, №2 С. 145-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/perp_2018_2_9.